

И тук за всички произнесли своята тежка и според тях неподлежаща на обжалване присъда, настъпва изненадата. Писателят не е нито смирен, нито изплашен. Със самочувствие той дръзко отговаря на всички забележки и аргументирано се защитава. В онези непредсказуеми времена, при такива жестоки идеологически обвинения, единствено унизителното разкаяние, признаването на всички вини би спасило Д. Димов от тежки екзистенциални последици. Неговото поведение обаче не е само знак за лична смелост и творческа увереност. Причината за това също хармонично се вписва в сложната институционализирана игра на комунистическия режим. Преди обсъждането писателят е получил поздравително писмо лично от генералния секретар на БКП – Вълко Червенков, който високо оценява романа.

Как бихме могли да определим тогава тази дискусия - като фарс, или като огромна манипулация? Вероятно по предварителния сценарий тя е трябвало да повтори разигралата се вече ситуация с романа „Буря“ от Иля Еренбург в редакцията на в. „Правда“¹. При това обсъждане той чува още по-кошмарни квалификации за себе си и за своя роман, но не проявява никакво безпокойство. Когато му се разрешава да отговори, Еренбург просто прочита писмо от Сталин с одобрителна оценка за неговата книга.

Защо Д. Димов не е прочел писмото, е трудно да гадаем. Ранната му смърт († 1966 г.) ни е отнела възможността да разберем истинския отговор. Въпреки че българската история има своето продължение, търсената и постигната близост между двете дискусии е очевидна. Те защитават една изкуствена естетическа схема, в която не могат да бъдат положени оригиналните, талантиливи произведения, и затова към тях се прилагат репресивни идеологически мерки. Когато едно произведение, дори и гениално, излиза извън определените периметри и с това се превръща в пример, който може да бъде следван, то трябва да бъде унищожено. Това е и предназначението на литературните дискусии. Те трябва да произнесат своята идейно-художествена присъда, за да бъде официално регламентирано неговото инкриминиране или принудителното му преработване. Комунистическата партия управлява и живота, и творчеството на писателите. Нейната намеса твърде рядко е благосклонна, много по-често тя дава знак за поредица от репресивни случвания.

Но нека се върнем към историята на романа „Тютюн“. Задействаният механизъм на отрицанието трудно може да бъде спряно. Не е достатъчно обаче за толкова опасен роман да се говори само в затворено професионално общество, затова дискусията се пренася в публичното пространство на периодичния печат. В „Литературен фронт“ тя е замислена да се разгърне в типичния за онова време стил.

1 Т. Жечев, Препрочитайки „Тютюн“. - Послеслов към романа „Тютюн“. С., 1996, с. 609.